

Diagnosi de l'Economia Social i Solidària al Bages

essbages.cat

Redacció

L'ARADA
CREATIVITAT
SOCIAL

Direcció

Ajuntament de Manresa

ÍNDEX

0 – INTRODUCCIÓ	1
1 - L'ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA.	3
2 – METODOLOGIA	4
2.1 - Primera fase: Cribatge	4
2.2 - Segona fase: Recollida de dades	6
3 – RESULTATS	7
3.1- Sistematització i presentació dels resultats	7
3. 2- Resultats quantitatius	7
3- Bones pràctiques	11
Característiques i observacions	13

Diagnosi de l'Economia Social i Solidària al Bages

essbages.cat

0 – INTRODUCCIÓ

L'objectiu de la present diagnosi és plantejar una primera fotografia per conèixer i entendre la situació de l'Economia Social i Solidària (ESS) a la comarca del Bages, d'aquesta manera poder saber les seves principals característiques, mancances, limitacions i aspectes que necessiten millora. Aquesta diagnosi ha de permetre identificar i fer visibles les entitats d'ESS a la comarca a través de la seva difusió entre la població i alhora obtenir una imatge actualitzada de les cooperatives, associacions i fundacions de l'ESS a la comarca. Les dades que es presenten de les diferents iniciatives són tan quantitatives com qualitatives, essent les primeres tant per cooperatives com per associacions i fundacions. Pel fet que l'encàrrec ha permès treballar a fons les associacions i fundacions, l'anàlisi que presentem a nivell més qualitatiu es centra en aquestes formes jurídiques que formen part de l'ESS.

Un dels elements principals d'aquesta diagnosi és identificar i difondre les bones pràctiques d'aquestes iniciatives, unes bones pràctiques identificades a través d'entrevistes presencials, telefòniques i telemàtiques. Les bones pràctiques són un dels principals elements que caracteritzen aquestes iniciatives i posar-les en valor i difondre-les és un element cabdal per avançar cap a una economia que posi al centre les necessitats de les persones per sobre de qualsevol altra interès.

Cal tenir en compte que les iniciatives de l'ESS poden presentar diferents formes jurídiques com ara: cooperatives, associacions, fundacions, xarxes d'intercanvi, entre molts d'altres més o menys informals que comparteixen en major o menor mesura els principis i valors de l'ESS.

Aquesta diagnosi es basa en les iniciatives que tenen una activitat econòmica professionalitzada, com són algunes associacions, fundacions i cooperatives. Totes elles comparteixen alguns elements comuns com ara tenir un sistema organitzatiu i de gestió participatiu i democràtic, a més de donar gran importància al respecte pel medi ambient, la justícia social o la perspectiva de gènere. Sovint s'inclouen les Societats Laborals dins de les iniciatives d'ESS, pel respecte a la majoria de capital de l'empresa en mans dels i les treballadores, però s'ha considerat no incloure-les aquí perquè hem pogut comprovar que no acostumen a treballar en valors pròpis de l'ESS. Tot i així no es descarta incloure-les en el futur. Com veurem l'ESS no es queda encorsetada en un sector de l'economia determinat, en aquest sentit trobarem les iniciatives de l'ESS, amb diferents intensitats, en tots els cicles de l'activitat econòmica com ara la producció, la comercialització, el consum, el crèdit o la gestió de recursos.

Per altra banda és important concebre aquesta diagnosi com un document viu, el qual necessita una actualització periòdica ja que les iniciatives estan en creació i evolució constant i més si tenim en compte el dinamisme i l'impuls que ha pres l'ESS en els últims anys.

1 - L'ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA

La Llei 5/2011, de 29 de març d'economia social, estableix la definició de l'economia social com el conjunt de les activitats econòmiques i empresarials que, en l'àmbit privat, duen a terme aquelles entitats que persegueixen bé l'interès col·lectiu dels seus integrants, bé l'interès general econòmic o social, o tots dos, conforme uns principis concrets:

- Primacia de les persones i la finalitat social per sobre del capital: gestió autònoma i transparent, democràtica i participativa, que porta a prioritzar la presa de decisions més en funció de les persones i les seves aportacions de treball i serveis prestats a l'entitat o en funció de la fi social, que en relació a les seves aportacions al capital social.
- Aplicació dels resultats obtinguts de l'activitat econòmica principalment en funció del treball aportat i el servei/activitat realitzat per les sòcies i socis o pels seus i, si s'escau, a la fi social objecte de l'entitat.
- Promoció de la solidaritat interna i amb la societat que afavoreixi el compromís amb el desenvolupament local, la igualtat d'oportunitats entre homes i dones, la cohesió social, la inserció de persones en risc d'exclusió social, la generació d'ocupació estable i de qualitat, la sostenibilitat i la conciliació de la vida personal, familiar i laboral
- Independència dels poders públics.

Segons els criteris anteriors, podem concloure resumint que formen part de l'ESS aquelles iniciatives que:

- Tenen com a objectiu la satisfacció de necessitats de les persones associades i/o de la societat: primacia de les persones i de la finalitat social sobre el capital, que es concreta en gestió autònoma i transparent, democràtica i participativa.
- S'organitzen de forma democràtica: promoció de la solidaritat interna i amb la societat.
- Actuen amb responsabilitat i compromís social, amb arrelament al territori.
- O a més, que el pes de la seva forma jurídica determina un marc de maniobra que propicia aquests valors, com és el cas més explícit el de les Cooperatives, però també pel seu caràcter sense afany de lucre certes associacions i fundacions.

2 – METODOLOGIA

2.1 - Primera fase: Cribatge

D'entre els diferents tipus iniciatives de la l'ESS en aquesta diagnosi hi trobarem les cooperatives, associacions i fundacions. Pel que fa les cooperatives el procés de cribatge ha estat senzill ja que tan sols ha calgut agafar el registre de cooperatives, i fer el seguiment de noves cooperatives creades a través de l'Ateneu Cooperatiu de la Catalunya Central. En el cas de les associacions i fundacions el procés ha estat més complex. En primer lloc s'ha realitzat un cribatge exhaustiu de les associacions i fundacions que formen part de l'economia social i solidària. Aquest triatge s'ha fet a partir de la guia d'entitats que proporciona el Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya, el cribatge ha estat una feina lenta i costosa ja que aquesta guia d'entitats recull els milers d'iniciatives i no està actualitzada, així que ha calgut un repàs individualitzat de totes les iniciatives. Per les 1677 associacions i 65 fundacions del Bages s'han establert un conjunt de criteris que han servit per decidir quines associacions i fundacions formaven part de la diagnosi. Aquests criteris han servit per desenvolupar i especificar les dues grans premisses de què partíem per tal de seleccionar o no les iniciatives i que estan incloses en el document de la Diputació de Barcelona «Guia per mesurar l'economia social i solidària des dels ens locals».

La primera premissa era que aquestes iniciatives tinguin activitat econòmica, a continuació es detalla què s'entén per activitat econòmica:

- *Que ofereixin serveis o productes a tercers.*
(Voluntat d'oferir un bé o servei per sobre del gaudir i dels interessos del propi grup impulsor)
- Que estiguin ja professionalitzades.
O que tinguin una voluntat professionalitzadora. Aquestes serien entitats que inicien amb voluntat professionalitzadora però que encara no han aconseguit les condicions per fer-ho).
- *No entren dins "activitat econòmica" aquelles associacions que funcionen amb voluntariat i sense contractacions laborals fixes.*

La segona premissa és que aquestes iniciatives treballin els següents àmbits, definits en la Guia per Mesurar l'Economia Social i Solidària des dels Ens Locals que va editar la Diputació de Barcelona el 2017:

- *Inclusió i Cohesió social (especialment per col·lectius més vulnerables)*
- *Agroecologia*
 - Banc de llavors*
 - Banc de terres*
 - Grup de consum agroecològic*
 - Entitat de custòdia del territori*
 - Entitat de gestió d'una fira agroecològica*
 - Hort comunitari*
- *Producció de bens i serveis culturals.*
- *Associació o fundació de finances ètiques*
 - Comunitat autofinançada (CAF)*
 - Associació o fundació de finances ètiques*
 - Entitat de gestió d'una moneda comunitària*
- *Associació sociocomunitària*
 - Banc d'energia*
 - Banc de temps*
 - Mercat d'intercanvi*
 - Grup de criança compartida*
 - Entitat de gestió d'un bé comú*
 - Entitat de gestió d'un equipament o un servei públic de manera comunitària*

2.2 - Segona fase: Recollida de dades

Les dades s'han sol·licitat de tres maneres: amb visites presencials a la seu de les associacions i fundacions, telefònicament o per via telemàtica després d'una trucada prèvia. Les entrevistes presencials les hem centrat sobretot en les associacions. La receptivitat per part de les iniciatives no sempre ha estat la mateixa: per una banda la poca consciència de formar part de l'Economia social i Solidària ha dificultat que en alguns casos les iniciatives estiguessin disposades a dedicar el seu temps a respondre les preguntes que els formulàvem; en altres ocasions l'acollida ha estat molt positiva i la conversa que s'ha generat per tal d'obtenir les dades ha estat valorada molt positivament per les entitats, inclús permeten repensar-se en certs àmbits i conèixer propostes i mesures per millorar el seu funcionament. Fins i tot en alguna ocasió les associacions s'han interessat en conèixer els passos necessaris per tal de convertir-se en cooperativa després de realitzar l'entrevista.

D'entre totes les iniciatives se n'han subratllat algunes que destacaven per la presència de bones pràctiques en la seva activitat. Les entrevistes han servit per conèixer a fons les bones pràctiques de les iniciatives en àmbits com la cohesió social, l'arrelament territorial o la gestió democràtica, i alhora visitar les seves instal·lacions i conèixer d'aprop les seves necessitats. En aquest sentit s'han detallat quines són les demandes que aquestes iniciatives fan a l'administració per tal de poder millorar la seva activitat. De vegades la mateixa idiosincràsia de les iniciatives treballades, com per exemple el fet que les juntes funcionen a través de persones voluntàries, ha dificultat concertar visites amb algunes de les entitats.

3 - RESULTATS

3.1- Sistematització i presentació dels resultats

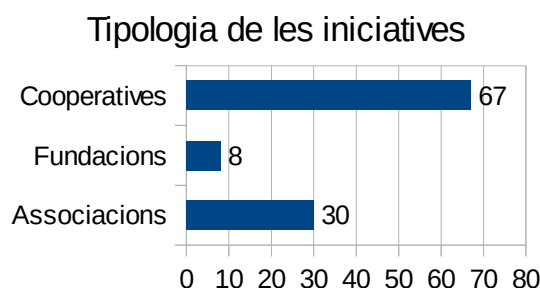
De la informació obtinguda se n'ha elaborat una base de dades. L'eina creada com a base de dades és una eina viva, tal com ho són les entitats, per tant s'haurà de fer un seguiment i actualitzar-la de manera permanent amb l'objectiu que es converteixi en un recurs d'utilitat. La valoració del recurs i de la feina de cerca és positiva, ja que ens permet tenir una identificació acurada del sector i preparada per créixer i modificar-la. Aquesta base de dades s'ha traspassat a la web essbages.cat en un format presentable, i consultable a través d'un mapa interactiu amb la geo-localització de les iniciatives i les seves principals dades.

Les dades s'han pogut comparar a nivell de Catalunya Central a través del diagnosi que s'ha fet des de l'Ateneu Cooperatiu per aquest territori que compren les comarques del Bages, el Solsonès, el Berguedà, l'Osona, el Moianès i l'Anoia.

3. 2- Resultats quantitatius

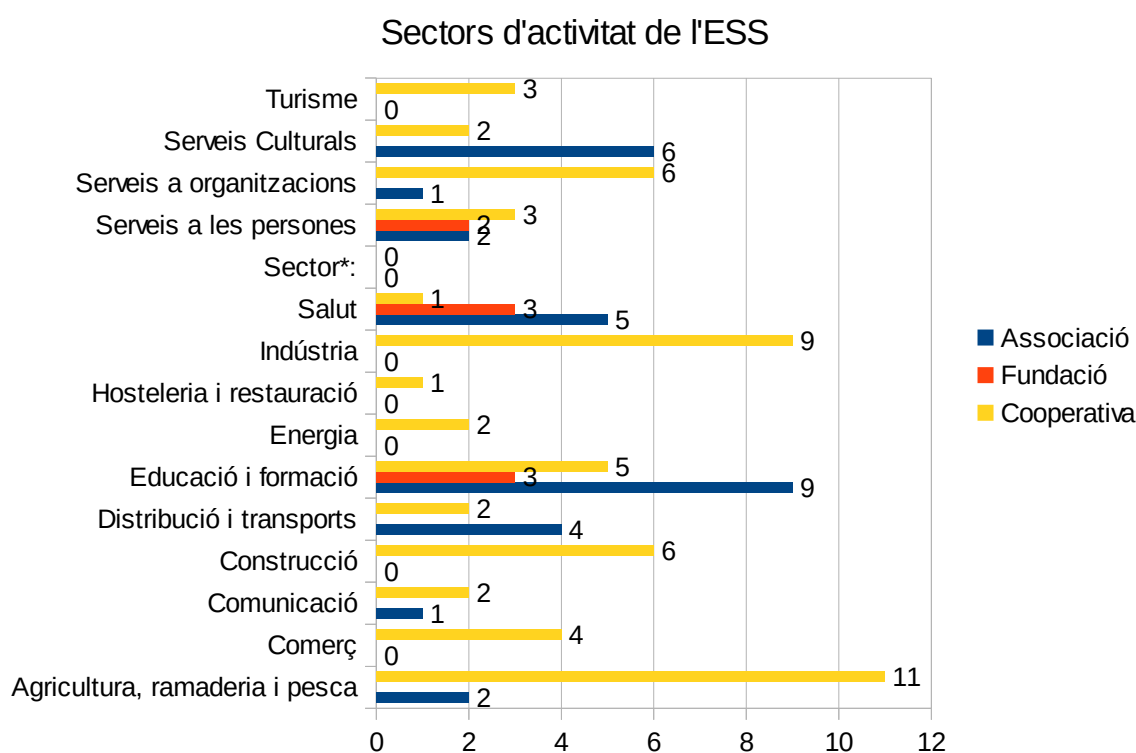
Les iniciatives participants a la diagnosi sumen un total de 105, de les quals 67 són cooperatives, 8 són fundacions i 30 són associacions. Desgranem doncs moltes associacions que, tot i ser molt majoritàries en relació a la resta de tipologia d'entitats, només un percentatge petit d'aquestes passen els criteris que determinin que són ESS.

Gràfic 1

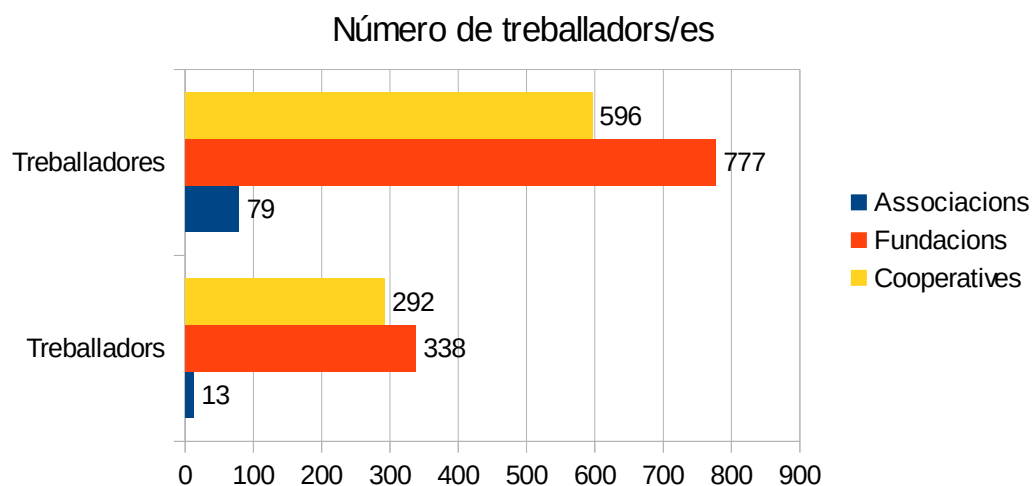
Entre les **associacions i fundacions** destaquen aquelles que treballen en els sectors relacionats amb l'atenció a les persones com ara **la salut, l'educació i formació o els serveis a les persones**. Pel que fa les **cooperatives** els sectors en que treballen estan més repartits, i hi tenen **més pes els sectors productius com la indústria o l'agricultura i la ramaderia**. A més, el Bages concentra les iniciatives d'ESS en els sectors de Turisme, dos terços de les d'Educació i formació, més d'un terç de les d'Agricultura, ramaderia i pesca, i les Industrials que queden més repartides, i la meitat de pràcticament tots els altres sectors.

Gràfic 3

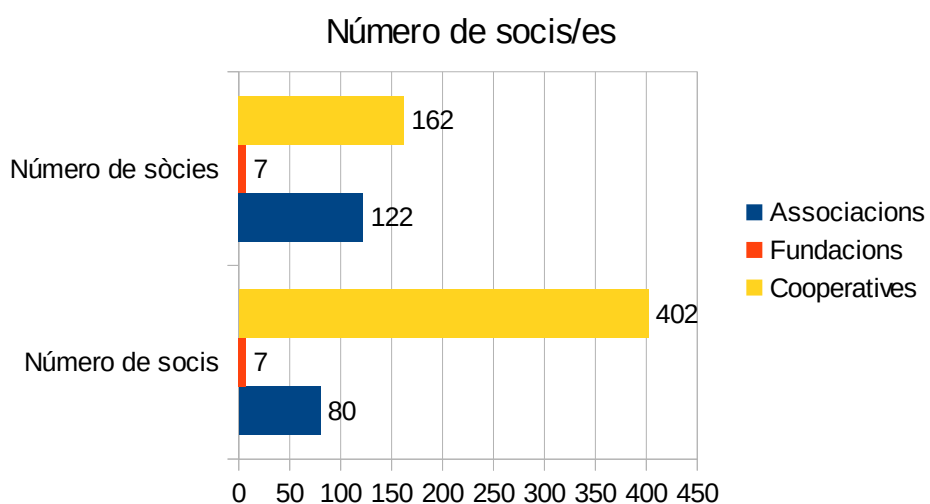
Es constata que el nombre de treballadores dones és major al dels treballadors tan en les cooperatives com en les associacions i fundacions. En el cas de les cooperatives les treballadores representen el 67% i els treballadors un 33%. En el cas de les associacions el percentatge és del 86% de treballadores en relació al 14% de treballadors homes. Per últim, en les fundacions les treballadores representen el 70% i els treballadors un 30%. Destaca doncs entre elles un percentatge inclús major en les associacions.

Gràfic 2

En el cas dels socis i sòcies, **la presència d'homes és més important**. En les cooperatives les sòcies representen el 29% i els socis el 71%. En les associacions la diferència és del 60% per elles i el 40% per ells. Mentre que en les fundacions queden repartides al 50%, comptant que per aquesta forma jurídica només ha respost una entitat de les 8 que existeixen i hem encabint en la definició d'ESS.

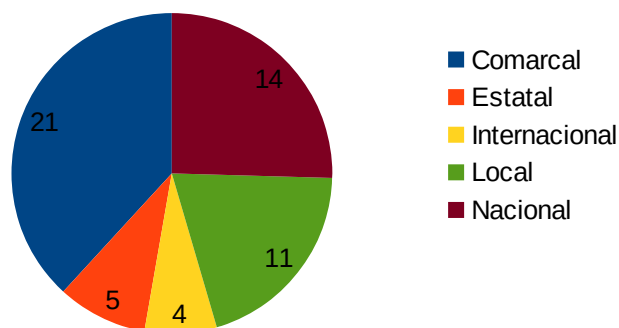
Gràfic 4

Pel que fa a l'àmbit geogràfic, totes les entitats de l'ESS contemplades tenen un impacte majoritari en l'**àmbit local o comarcal**. És el cas de les associacions, que també tenen presència estatal i nacional però per la seva realitat sovint d'organització amb un paraigües nacional o estatal. Les cooperatives també tenen uns àmbits d'actuació locals i comarcals en la seva majoria, però agafen pes com les associacions en els àmbits nacional i estatal, i a més tenen certa presència internacional.

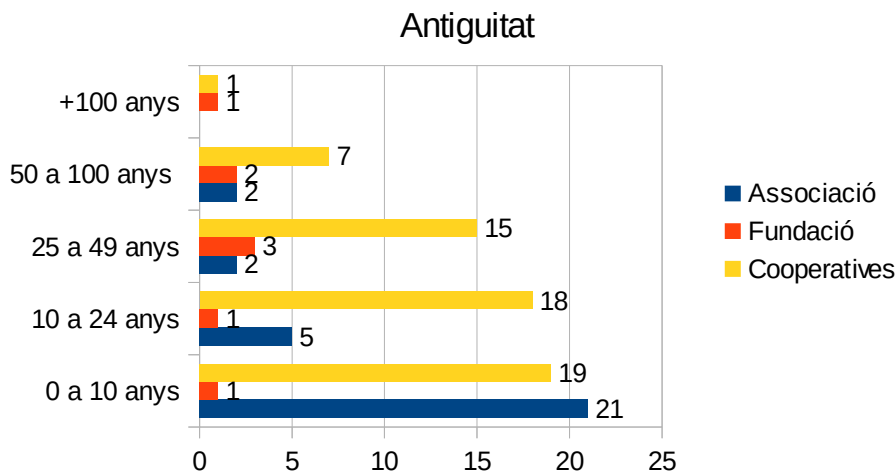
Gràfic 5

Àmbit geogràfic de les Cooperatives

En l'antiguitat trobem el gruix principal de les iniciatives entre aquelles que tenen **menys de 25 anys**. Tot i això en el cas de les cooperatives hi ha un bon nombre d'empreses que tenen més de 25 anys. En relació a la Catalunya Central veiem com al Bages la proporció d'associacions de l'ESS és major que la de cooperatives quan ens situem en la franja d'edat de 0 a 10 anys des de la seva creació. Sembla doncs que les associacions de l'ESS proliferen més al Bages en proporció a la resta d'entitats de l'ESS que a la resta del territori.

Gràfic 6

3.3- Bones pràctiques

A continuació es relata la diagnosi més qualitativa, classificada en els criteris de bones pràctiques que poden caracteritzar les associacions i fundacions de l'ESS.

Participació:

- Es tracta d'iniciatives amb eines per facilitar que les persones sòcies participin de la presa de decisions, buscant el seu apoderament.
- Les associacions solen tenir un alt grau de transparència tant econòmica com en la seva forma de treballar.
- Els i les treballadores solen tenir espais de participació propis més enllà dels que tenen els i les sòcies.

Cohesió social:

- Majoritàriament les associacions tenen en compte l'adaptació per persones amb dificultats de mobilitat o amb diversitat pel que fa a la comunicació (llengües minoritàries, llenguatge de signes...).
- Moltes associacions treballen per la inclusió social de col·lectius vulnerables com a treballadores o voluntàries en les seves activitats.
- És comú trobar una tarificació social o altres mecanismes perquè totes les persones o usuàries puguin accedir al servei

Desenvolupament territorial:

- Les associacions responen directament a necessitats del territori ja que solen sorgir per iniciativa o necessitats ciutadanes

- Són iniciatives on es potencia la compra de productes i serveis locals
- Són entitats que potencien la cultura i el patrimoni agrícola, cultural, econòmic, lingüístic i social.

Col·laboració:

- Estableixen relacions de col·laboració amb altres entitats i/o empreses que no es basen en la cerca del benefici econòmic.
- En l'àmbit de la col·laboració són iniciatives que solen potenciar xarxes d'intercooperació amb entitats del seu mateix àmbit a nivell local, nacional, estatal i en ocasions internacional.
- En el cas de les associacions i fundacions es tracta d'iniciatives que treballen colze a colze amb l'administració per millorar la diagnosi i els serveis en els seus sectors. Solen participar activament dels espais de participació que genera l'administració

Altres comentaris:

- Les iniciatives de l'ESS solen tenir la formació de treballadores i voluntàries com una prioritat dins l'entitat
- Algunes associacions manifesten haver-se plantejat el pas a cooperativa en algun moment de la seva trajectòria

Característiques i observacions:

A més, les associacions i fundacions de l'ESS presenten les següents característiques:

- La forma associativa amb activitat econòmica s'adopta molt sovint com a **palanca professionalitzadora**, sobretot en les activitats culturals.
- En general entre les associacions i fundacions **no hi ha una forta identificació amb l'economia social i solidària**.
- Hi ha una **presència majoritària de dones**, i especialment en les entitats que treballen amb col·lectius vulnerables (treball de cures).
- Els i les treballadores tenen un **pes important en la presa de decisions** ja que en moltes ocasions acumulen informació i són les màximes coneixedores del dia a dia de l'entitat. Aquesta situació s'accentua si la junta no és forta.
- Hi ha una **forta dependència de l'administració** pel que fa a la cessió d'espais, fonts de finançament, i accés a recursos.
- En les associacions **les juntes solen anar mancades de persones implicades**.
- La dependència de l'administració i la falta de generació de recursos propis porten a una **falta d'estabilitat en el finançament** i genera una situació d'incertesa que afecta l'entitat. Aquest fet augmenta la precarietat de les juntes.
- Tot i que no hagin respost gaires entitats sobre quines **necessitats formatives** tenen, aAlgunes de les formacions que s'han identificat com a necessàries per una o més d'una d'elles són per:
 - Gestionar i aconseguir subvencions i l'accés a fonts de finançament en general.
 - Assessorament sobre la nova normativa de protecció de dades, responsabilitats penals, en la incorporació de noves eines de treball (com softwares especialitzats, etc.).

